

VASILE PÂRVAN – 130 DE ANI DE LA NAȘTERE. PERENITATEA MODELULUI PÂRVANIAN

Ioan MITREA¹

ABSTRACT: Vasile Pârvan (28.09.1882–26.06.1927), has returned in his country in 1909 after brilliant studies in Bucharest and Germany (Berlin in Breslau) and had a fascinating career as a university professor, head of the National Museum of Antiquities and as the initiator of program for archaeological researches starting Histria .He also was the creator of the modern school of archaeology in Romania and the founder of an institution and publications of national and international notoriety, the author of fundamental works such as *Getica* was corresponding member first and then member of the Romanian Academy, the vice-president and general secretary of the Academy with an extraordinary scientific activity both in Romania and aboard. He was international scholar and researcher and his model proves his perenity.

KEYWORDS: Pârvan, archaeologist, Histria, *Getica*, Memoriale, academician

Unul dintre cei mai marcați savanți români, din domeniul științei și culturii umaniste, având contribuții esențiale în istorie, arheologie și filosofie, Vasile Pârvan a venit pe lume, cu 130 de ani în urmă, la 28 septembrie 1882, în sătucul Perchiu, comuna Huruiеști, azi în județul Bacău, în familia modestului învățător de țară, la prima generație de intelectuali, Andrei Pârvan cu „ascendență răzășească transpruteană” [8], școlit la Bârlad, la Școala Normală, de învățători, cu urmași până în zilele noastre în Republica Moldova [1] și a Aristiței Pârvan, născută în familia de răzeși a lui Ion Chiriac, din Dobrenii Neamțului, înrudită îndeaproape, în linie maternă, cu filosoful Vasile Conta, născut în apropiere la Ghindăoani – Neamț, deci în aceeași legendară zonă a „Moldovei de sub munte”. [2] Noului născut i s-a dat, la botez, prenumele Vasile purtat de eminentul său unchi, filosoful Vasile Conta, trecut la cele veșnice în anul nașterii lui V. Pârvan.

---

¹ Doctor în istorie, arheolog, președinte de onoare al Filialei Bacău a S.S.I. din România; membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

După cum se știe, despre Vasile Pârvan s-a scris relativ mult în cei 85 de ani de la trecerea savantului în lumea umbrelor. Un adevărat monument al cunoașterii savantului îl datorăm celui mai bun, până acum, biograf și exeget al operei marelui înaintaș, distinsului istoric, acad. Al. Zub. [8–11] Dar oricât s-a scris nu este îndeajuns. În fapt, orice revenire la V. Pârvan, ca de altfel la opera oricărui alt savant, înseamnă noi deslușiri și noi înțelegeri, adică un pas înainte pentru fiecare dintre noi. Pentru istorici, arheologi, filosofi etc., a reveni la Pârvan înseamnă a-i continua opera, a-l face contemporanul nostru.

Modestele rânduri care urmează nu înseamnă o reiterare a tuturor laturilor privind viața și opera lui V. Pârvan, devenit de mult și pentru mulți un model, ci doar o reîmprospătare a liniilor directoare ale acțiunii, faptelor și gândurilor sale, o evidențiere a actualității și proșpețimii ideilor sale, în fapt urmărind să reliefăm perenitatea modelului pârvanian.

Viitorul savant Vasile Pârvan s-a atașat mai mult de carte în ultimele două clase ale școlii primare. Apoi, a fost un elev strălucit al vestitului Liceu „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, impumându-se în fața colegilor și profesorilor și prin obținerea, în doi ani succesivi, a premiului „Tinerimea română” pentru istorie.

Foto: Vasile Pârvan (28.09.1882 – 26.06.1927)

Între 1900–1904 a fost un strălucit student al Facultății de Litere și Filosofie din București, alegându-și ca specialitate istoria

și filologia clasică, unde a avut ca profesori pe Grigore Tocilescu, Dimitrie Onciul, Ion Bogdan, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Titu Maiorescu, Dimitrie Evolceanu și C. Rădulescu-Motru. Ca student, Pârvan a fost fascinat de „triada critică”: N. Iorga, I. Bogdan și D. Onciul. Încă din vara anului 1900 a publicat în Noua revistă română, pentru ca în anii studenției să-și extindă aria colaborărilor la alte periodice, realizând și câteva studii pe teme de istorie. [8,2]

În 1904 tânărul Pârvan și-a luat licența cu „Magna cum laude”, iar după examenul de capacitate a fost numit profesor la Liceul „Principele Ferdinand”, (azi Colegiul Național „Ferdinand I”) din Bacău, unde a depus jurământul de credință, după un an, la 5 septembrie 1905. Nu a profesat efectiv la Bacău întrucât imediat după terminarea facultății a câștigat bursa instituită de Universitatea din București pentru „studii de istorie antică” în Germania, unde a și plecat în decembrie 1904, primul popas fiind la Universitatea din Jena. Aproape ignorat la început, de către proaspeții colegi, în scurt timp Pârvan s-a impus, devenind pentru colegii săi germani *der kleine Mommsen*. Comparația cu marele învățat german, de notorietate mondială, laureat al premiului Nobel, era „un omagiu nesperat și un semn că raporturile cu colegii din țara gazdă se shimbaseră esențial.” [10] De la Jena, Pârvan a trecut la Universitatea din Berlin, considerată o „Athenă a Germaniei” [11], apoi la Breslau unde și-a definitivat și susținut teza de doctorat cu tema „Die Nationalität der Kaufleute im Römischen Kaiserreiche”, apreciată cu „Magna cum laude”, sub conducerea cunoscutului profesor Conrad Cichorius, savantul care „descifrase” semnificațiile scenelor de pe columna lui Traian din Roma și scrisese despre monumentul de la Adamclisi. [8,2]

Teza lui Pârvan, despre naționalitatea negustorilor din Imperiul Roman, publicată la începutul anului 1909, a fost bine primită în lumea specialiștilor [8], păstrându-și și azi importanța științifică.

Întors în țară, la sfârșitul lui august 1909, V. Pârvan a avut o carieră fascinantă: profesor universitar din toamna anului 1909, la facultatea în care s-a format; director al Muzeului Național de Antichități din 1910; membru corespondent din 1911 și titular din 1913 al Academiei, îndeplinind rosturi importante în înaltul for științific, precum vicepreședinte din 1920, secretar general din 1923 și președinte al secției de istorie din iunie 1927, ultima lună a vieții sale. Pârvan a fost fondator alături de N. Iorga și G. M. Murgoci, al Institutului Sud-Est European în 1913, membru în Comitetul Ligii Culturale din 1914 și membru al Institutului Arheologic German din același an; sprijinitor activ al înființării Universității Daciei

Superioare „Ferdinand I” din Cluj, unde la 2 noiembrie 1919 a rostit lecția inaugurală, *Datoria vieții noastre*, și a predat un an, venind de la București, cursul de istorie antică, a sprijinit înființarea la Cluj a unui institut de antichități și studii clasice, precum și a Muzeului Arheologic (azi importantul Muzeu Național de Istorie a Transilvaniei); inițiator al unui vast program de cercetări arheologice și a unui institut de profil în capitala țării, fondator și director al Școlii Române din Roma din 1920, inițiator al unor reviste de specialitate, de notorietate internațională, precum *Dacia*, *Epfemeris Dacoramana* și *Diplomatarium Italicum*, autor al unor lucrări fundamentale pentru cultura română între care celebra *Getica*, participant activ la manifestări științifice și în conducerea unor organisme de specialitate din țară și din străinătate și nu în ultimul rând, ca un corolar, a fost fondatorul școlii moderne de arheologie din România, numărând, în prima generație de discipoli, pe: Vladimir Dumitrescu, Ion Nestor, D. M. Pippidi, Dorin Popescu, Gh. Ștefan, Radu Vulpe și primele femei care s-au ocupat, la noi în țară, de arheologie: Ecaterina Dunăreanu Vulpe și Hortensia Dumitrescu. [8,11,2]

De tânăr, Pârvan a fost un om al cetății, participant activ la opera de îndrumare și regenerare a societății românești, la mișcarea de reformă de după război alături de D. Gusti și Virgil Madgearu; strălucit pedagog, desoperitor și stimulator de vocații, a avut o influență covârșitoare asupra tineretului; bucurându-se de un mare prestigiu, dovadă că i s-au propus și alte importante funcții, precum candidatura la primatul Ungrovlahiei cu perspectiva de a deveni primul patriarh al României, precum și șefia unui mare partid politic cu rol important în viața politică a țării. Și toate acestea au fost realizate în mai puțin de două decenii. Pe bună dreptate, G. Călinescu, discipol al savantului evocat, spunea curând după dispariția fulgerătoare a mentorului său, că „istoria ridicării lui Pârvan înflăcărează ca o viață plutarchiană”. [8]

Școala modernă de arheologie din țara noastră, întemeiată de V. Pârvan a însemnat, în primul rând, conlucrarea simultană și benefică a unui fascicol de factori cum ar fi: activitatea, tenace și riguros programată, sub conducerea directă a Magistrului, în cadrul Seminarului de istorie antică și epigrafie, de la universitate, munca la Muzeul Național de Antichități și pe șantierul arheologic, îndeosebi la Histria unde cercetările au început în 1914 și au continuat și după dispariția inițiatorului până în zilele noastre cu rezultate impresionante, dovadă că recent Histria, în fapt cel mai vechi oraș de pe teritoriul României, a fost declarat monument cultural european. La

toate acestea se adaugă și activitatea de îndrumare a muzeelor din țară în curs de organizare, la vremea lui Pârvan și nu în ultimul rând specializarea tinerilor discipoli la Școala Română din Roma. Așa a format Pârvan o „cohortă” de arheologi, în fapt un autentic „Collegium Archeologicum Dacoromanorum” [11], adică școala modernă de arheologie din România. [2]

Ceea ce l-a impus pe V. Pârvan, în lumea științifică din țară și din Europa, a fost opera sa bogată și de largă respirație spirituală mergând de la arheologie, epigrafie și istorie la filosofie, artă, literatură și reflecții privind regenerarea și modernizarea instituțiilor cultural-științifice ale țării, precum și a ansamblului structurilor societății românești.

Deși considerăm restrânsa bibliografie selectivă ce însoțește textul de față ca insuficientă, apreciem că nu este locul aici și acum să menționăm totalitatea lucrărilor lui Pârvan și a referințelor la opera sa, întrucât spațiul nu ne permite și, mai ales că a făcut-o, în mod exemplar, distinsul exeget al operei savantului, istoricul Al. Zub, în lucrările sale din 1975 [9] și din 2002. [11] În ultimii zece ani s-au mai adăugat și alte comentarii la opera pârvaniană, dovadă a perenității ideilor sale. Privind în ansamblu, suntem în total acord cu aprecierea lui Al. Zub care, cu trei decenii în urmă, scria că „Pârvan nu e nicăieri întreg: nici în *Memoriale*, nici în *Getica*, nici în studiile speciale scrise de-a lungul anilor, nici în atât de puțin înțelesele *Idei și forme istorice*, ci în totalitatea demersurilor sale. Față de el, nu putem avea decât atitudinea ce se recomandă în cazul lui Hasdeu, Iorga și alte mari figuri, care nu se exprimă printr-o carte anume, ci prin ansamblul operei”. [10]

Din ansamblul operei lui Pârvan se detașează totuși *Getica: o protoistorie a Daciei* (care reprezintă primul volum dintr-o proiectată trilogie ce trebuia să mai cuprindă *Dacia romană* și *Protoistoria slavilor*), apărută la sfârșitul anului 1926, lucrare menită a lumina „misterul originii poporului român” [5], prin care am dobândit cunoașterea a peste un mileniu din istoria noastră dinaintea cuceririi romane, operă considerată de la apariție până azi „o formidabilă lucrare de sinteză, dar și de genială îndrăzneală” (I. Andrieșescu), „o deschizătoare de drum în același timp” (N. Iorga), „una din cărțile cele mai influente din cultura noastră” (Radu Vulpe) [2], o „lucrare care rămâne exemplară prin caracterul sistematic al concepției structurale, prin rigoarea metodei și prin atitudinea deschisă a autorului în raport cu faptele. Este marea lecție a savantului Pârvan, spunea Al. Zub, ce invită la meditație asupra metodei ca act de gândire.” [11]

Deși nu a mai apucat să realizeze celelalte două părți ale trilogiei proiectate, idei importante privind Dacia romană, romanizarea și încheierea etnogenezei românilor, găsim în alte lucrări ale lui V. Pârvan, îndeosebi în *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, apărută în 1923 și în *Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-dunărene*, apărută postum la Cambridge în 1928, și în limba română, într-o primă ediție în 1937.

Pentru V. Pârvan încheierea războaielor daco-romane, începutul stăpânirii romane și al conviețuirii dacilor cu romanii, însemna, în fapt, începutul etnogenezei românilor. Din această perspectivă, Columna lui Traian simboliza începutul acestui proces, devenind un autentic certificat de naștere al unui nou popor. „Priviți pe alba columnă din Roma povestea cea tristă a căderii Daciei. Sunt chipuri cioplite, în marmoră rece, a marelui foc care a topit două popoare într-unul”. [3] Punctând doar câteva aspecte ale viețuirii daco-romane, în cele aproape două secole de administrație romană asupra unor părți din Dacia, V. Pârvan remarca faptul că „romanii n-au putut prinde rădăcini decât acolo unde au putut deveni țărani”, a vorbit despre țărani daco-romani și de „romanizarea prin agricultură”. [6] V. Pârvan a explicat convingător cum s-a ajuns ca „romanitatea răsăriteană, reprezentată de Dacia, în loc să rămână o peninsulă a romanității europene, a devenit o insulă de latinitate”. [6]

Vorbind despre urmările pătrunderii slavilor în ținuturile Daciei, V. Pârvan spunea că aceștia n-au dislocat efectiv daco-romanitatea și românitățile deja constituite. Slavii, în fapt, câți au rămas și s-au sedentarizat în aceste regiuni, s-au asimilat treptat în „daco-romanitate”, cât și în „românitățile nord-dunărene”. [4] Alogenii, atât cei dinaintea slavilor, cât și cei de după, n-au distrus sămânța romană, în cazul nostru sămânța a rodit prin daco-romanitate și românitățile. [2] Susținând originea daco-romană a poporului român, V. Pârvan a supus unei analize multilaterale, cea mai pătrunzătoare de la A. D. Xenopol încoace, teoria roesleriană, demonstrând netemeinicia acestei teorii. [4]

Alte numeroase idei se găsesc în ansamblul operei pârvaniene. [9] Omul Pârvan rămâne un model, un model dintre acelea care ne provoacă mereu și ne mobilizează. Este un adevăr axiomatic faptul că spiritul științific pârvanian, stilul său unic de viață, de muncă și de acțiune, trage și azi după el cultura românească. Mulți din cei care slujesc în templul lui Clio, se revendică a veni de sub „mantaua lui Pârvan”. Dar așa cum spunea G. Călinescu, „nu stilul, nu preocupările lui Pârvan sunt de imitat, ele fiind elementele personale unice

și nereproductibile; ci forma acțiunii sale, acea religie a construcției, acea înverșunare a gândului ce nu se dă bătut...El nu vrea să judece ci să construiască, știind că desăvârșirea nu vine dintr-un examen continuu, ci dintr-un elan nestins”. [2]

Pârvan rămâne o permanență a culturii românești, orice revenire asupra operei savantului este benefică, plină de învățăminte și sugestii. „Recită astăzi, în oricare dintre registrele ei, opera pârvaniană se recomandă prin vastul ei orizont și nu mai puțin prin acel suflu de temeinicie care asigură îndeobște durată”. [11]

V. Pârvan a fost un înnoitor în oricare din domeniile abordate, cu rezultate remarcabile și trainice, un om de o modestie desăvârșită, un Magistru și un model academic. A fost unul dintre cei mai activi membri ai Academiei, în vremea cât a fost secretar general era considerat „stâlpul de beton” al acestui înalt for științific.[2] S-a impus în forurile și reuniunile științifice internaționale lăsând mereu o impresie puternică. S-a spus că „judecând după autoritatea lui ai fi putut crede că aparținea unei mari puteri”. [11] A fost un mare european și ambasador spiritual al țării noastre de cea mai bună calitate.

Mare erudit și gânditor, cu un orizont larg interdisciplinar, dincolo de importanta operă scrisă lăsată de savantul V. Pârvan, suntem moștenitorii unui spirit caracteristic pârvanian, un spirit de muncă tenace și rigoare internă, de respect pentru valorile create de înaintași și contemporani, un spirit de solidaritate continuă cu factorii creației și a unei capacități extraordinare de a se dăru: „Când semenii tăi te urcă în vârful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămâne acolo; nu pentru tine, că tu ești un om trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să îl lași să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să îl faci să înflorească în inima contemporanilor tăi, chiar de-ar fi să-l crești cu tot sângele vieții tale pe care numai o dată o ai”. [11]

De la V. Pârvan învățăm mereu, învățăm ce înseamnă *cultul muncii*, al muncii fără preget în slujba semenilor tăi. „Munca e ritmul vieții – spunea Pârvan în *Memoriale*. Ea dă, ca și libertatea, tărie și frumusețe și caracter propriu ființei noastre”. [3] Tot de la Pârvan învățăm *cultul amintirii*, înțeles nu doar ca o atitudine sentimentală, cum se întâmplă îndeobște, ci ca o receptare activă, integratoare a moștenirii celor ce s-au adăugat definitiv la strămoși, o modalitate de selecție și de propulsie a valorilor care să asigure progresul. Și tot de la Pârvan învățăm ce înseamnă, cu adevărat *cultul prieteniei*, menit să întrețină solidaritatea întru realizarea înalțelor idealuri. [11]

Dar cel mai de seamă îndemn pârvanian rămâne însăși propria viață a savantului, mereu încordată de gândul desăvârșirii.

Trecut în lumea umbrelor la 45 de ani neîmpliniți, la 26 iunie 1927, V. Pârvan ne-a lăsat o moștenire spirituală bogată, trainică și de actualitate. Deși foarte scurtă, viața lui Pârvan a fost o „continuă revărsare în profitul comunității românești, căreia a știut să îi descrieze începuturile, evoluția, destinul istoric”. [8] Așa se explică interesul permanent pentru acest mare înaintaș. Pe drept cuvânt s-a apreciat că „o personalitate de anvergura lui Pârvan e sortită să mențină mereu treaz interesul public”. [10] Modelul pârvanian își dovedește pe deplin perenitatea. [2]

Bibliografie selectivă

- [1] Mitrea, I., „V. Pârvan – permanență a spiritualității românești”, în *Cugetul. Revistă de istorie și științe umaniste*, Chișinău, 4, 1992, pp. 13–24.
- [2] Mitrea, I., *În descendența lui Pârvan*, Bacău, Ed. Babel, 2012, 340 p.
- [3] Pârvan, V., *Memoriale*, București, 1923, 227 p.
- [4] Pârvan, V., *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, București, 1923, 247 p.
- [5] Pârvan, V., *Getica: o încercare de protoistorie a Daciei*, București, 1926, 851 p.; Cf. și ediția îngrijită de Radu Florescu, București, 1982.
- [6] Pârvan, V., *Dacia. Civilizațiile antice din țările carpto-danubiene*, ed. a IV-a, îngrijită de Radu Vulpe, București, 1967, 271 p.
- [7] Vulpe, Radu, Prefață (pp.5–9) la volumul Vasile Pârvan, *Scrieri*, text stabilit, studiu introductiv și note de Al. Zub, București, 1981, 690 p.
- [8] Zub, Al., *Vasile Pârvan: efigia cărturarului*, Iași, 1974, 492 p.
- [9] Zub, Al., *Vasile Pârvan – biobibliografie*, București, 1975, LXXXIV + 492 p.
- [10] Zub, Al., *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, București, 1983, 384 p. + 36 pl.
- [11] Zub, Al., *Vasile Pârvan: dilemele unui istoric*, Iași, 2002, 180 p.